

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЧАВАРГА ЯРОСЛАВ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 811.111'367.623'37'32

**СЕМАНТИКО-КВАНТИТАТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ
ПОЛІСЕМІЧНИХ ПРИКМЕТНИКІВ
У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2007

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі англійської філології Ужгородського національного університету, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник доктор філологічних наук, професор
Полужин Михайло Михайлович,
Закарпатський державний університет,
проректор з навчальної роботи
та міжнародних зв'язків

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Перебийніс Валентина Ісидорівна,
Київський національний лінгвістичний
університет, кафедра англійської філології,
професор

кандидат філологічних наук, професор
Гороть Євгенія Іванівна,
Волинський державний університет
імені Лесі Українки, кафедра практики
англійської мови, завідувач кафедри

Провідна установа Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, кафедра загального,
германського та порівняльного мовознавства,
Міністерство освіти і науки України,
м. Чернівці

Захист відбудеться „15” лютого 2007 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.054.02 Київського національного лінгвістичного університету (03680, МСП, Київ-150, вул. Велика Васильківська, 73).

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Київського національного лінгвістичного університету (Київ -150, вул. Велика Васильківська, 73).

Автореферат розісланий „12” січня 2007 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
професор

О.М.Кагановська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Реферована дисертація присвячена дослідженню семантичних характеристик полісемії прикметників у сучасній англійській мові крізь призму квантитативного аналізу. Вивчення лексичної багатозначності стало предметом численних досліджень. При цьому існує думка, що для того, щоб семантична теорія могла вважатися достовірною, вона повинна запропонувати адекватне висвітлення феномену полісемії (Р.Джекендоф). Сказане передбачає, перш за все, саму необхідність різнобічного опису полісемії і створення на його основі сучасної семантичної теорії. На сьогодні у полі зору науковців знаходяться питання семантичної структури багатозначного слова (І.В.Арнольд, О.В.Афанасєва), аспекти теорії лексичної сполучуваності полісемічних слів (Л.М.Босова, В.В.Бурлакова, Л.П.Кудрєватих, Т.Г.Малік, Г.В.Устинова, Г.Л.Шалагінова), порівняльний аналіз багатозначних слів у різних мовах (Л.Ф.Багіна, А.Ю.Бірюкович, Н.С.Шумова). У сучасній лінгвістиці проводиться ціла низка досліджень, у яких питання полісемії розглядаються у квантитативному плані (С.М.Вишнякова, В.В.Дребет, С.В.Кійко, В.В.Левіцький, О.Д.Огуй, А.А.Полікарпов, Ю.А.Тулдава). Але, незважаючи на різноманітність робіт із вивчення лексичної багатозначності, все ще залишаються невисвітленими важливі питання, що стосуються встановлення типів зв'язку між різними значеннями багатозначного слова в англійській мові. Недостатньо вивчено співвідношення між обсягом семантики англійського прикметника та його належністю до певної семантичної та словотвірної категорії. Необхідно зауважити, що статистичний аналіз полісемії в англійській мові проведений ще далеко не на достатньому рівні, щоб задовольнити потреби сьгоднішньої філологічної науки і практики, лексикографії, з одного боку, та комп'ютерних наук – з іншого.

Саме цей факт указує на **актуальність** нашої роботи, яка зумовлена необхідністю подальшого дослідження лексичної багатозначності різних частин мови з урахуванням зростаючого інтересу сучасної лінгвістики до семантики номінативних одиниць, зокрема, до значного пласта англійської лексики, представленого багатозначними прикметниками різної словотвірної структури. Актуальність також визначається необхідністю комплексного статистичного аналізу полісемії англійських прикметників у зв'язку з потребами практичної лексикології, лексикографії та комп'ютерної лінгвістики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами. Дисертацію виконано на кафедрі англійської філології Ужгородського національного університету в межах комплексної наукової теми “Дослідження функціонально-прагматичних, номінативних і когнітивних аспектів англійської мови”, номер державної реєстрації 1916V003262 (тему затверджено вченою радою Ужгородського національного університету, протокол № 6 від 27 червня 2001 року).

Мета роботи – установити семантичні характеристики полісемічних прикметників сучасної англійської мови з опорою на статистичні параметри.

Для досягнення поставленої мети потрібно виконати такі **завдання**:

– окреслити поняттєвий апарат дослідження відповідно до основних проблем лексичної семантики та квантитативної лінгвістики;

– проаналізувати основні концепції полісемії як універсального явища;

– з'ясувати механізм семантичної варіативності, внутрішньослівних семантичних зв'язків між значеннями полісемічних ад'єктивних одиниць англійської мови та встановити їхнє кількісне представлення;

– розробити методику проведення підрахунків кількості значень ад'єктивних одиниць на основі декількох лексикографічних джерел;

– здійснити класифікацію фактичного матеріалу за семантичним і словотвірним критеріями;

– провести комплексний статистичний аналіз багатозначних прикметників англійської мови;

– виявити сукупність особливостей реалізації полісемії у семантичній структурі прикметників сучасної англійської мови.

Об'єктом аналізу є англійські багатозначні прикметники різної словотвірної структури.

Предметом дослідження є виявлення й різнобічний опис якісно-кількісних параметрів полісемії англійських прикметників, а також чинників, що їх зумовлюють.

Матеріалом дослідження є суцільна вибірка полісемічних прикметників на основі авторитетних тлумачних словників англійської мови: Webster's Third New International Dictionary (WTNID) та Oxford English Dictionary (OED), що складає 12019 ад'єктивних одиниць. При цьому враховуються не тільки прості, але й похідні та складні прикметники. Така вибірка не випадкова, оскільки, як показали спостереження, більшу частину прикметників сучасної англійської мови складають похідні слова. Отже, аналіз лише простих прикметників залишив би поза увагою переважну більшість одиниць цього важливого лексико-граматичного класу. Окрім того, в роботі додатково використовувалися дані з тлумачного словника Webster's New World College Dictionary (WNWCD), а також двомовного англо-російського словника В.К.Мюллера.

Зауважимо, що фактичний матеріал включає тільки ті прикметники, які мають не менше двох значень, оскільки однозначні слова значною мірою впливають на величину індексу полісемічності у бік її зменшення, що показано в роботі на основі аналізу зібраного нами матеріалу.

Характер дослідження зумовлює необхідність комплексного застосування різних **методів і прийомів** аналізу конкретного мовного матеріалу. Для визначення структури та інваріанта слова, уточнення його семантичних

складників застосовуються елементи *компонентного аналізу* та *метод моделювання семантичної структури слова*. Для формування семантичних категорій та субкатегорій англійських прикметників використано *метод логічного аналізу і прийоми класифікації й систематизації лексичного матеріалу*. При класифікації прикметників за морфемною будовою використано *метод словотвірного аналізу*. Для отримання об'єктивних даних застосовуються *квантитативні* (апроксимативні та статистичні) *методи* обробки матеріалу.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній запропоновано нову методику обчислення сумарної кількості значень полісемантів за декількома лексикографічними джерелами; виявлено кількісні характеристики семантичних переносів у англійських прикметниках; на статистично достовірній вибірці визначено індекс полісемічності англійських прикметників різної словотвірної структури та таких, що належать до різних семантичних категорій; для прикметників англійської мови уточнено параметри кореляції, за якими простежується залежність кількості слів від кількості значень; на основі аналізу залежності кількості слів від кількості значень уперше зроблено висновок про наявність трьох потенціалів утворення нових значень прикметників англійської мови; за допомогою критерію “хі-квадрат” і коефіцієнта спряженості *K* установлено залежність між ступенем полісемічності англійського прикметника та його належністю до певної семантичної категорії.

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає у тому, що воно є внеском у подальший розвиток семасіології, теорії номінації й полісемії, завдяки глибшому розкриттю особливостей семантики ад'єктивної лексики сучасної англійської мови. Отримані в роботі результати наукового аналізу доповнюють наявні в сучасній лінгвістиці відомості про семантичний потенціал англійських прикметників, а також сприятимуть узагальненню й систематизації отриманих знань про взаємодію мови й мислення.

Практичне значення роботи полягає у тому, що основні її результати, положення й висновки можуть застосовуватися у практиці викладання англійської мови, в курсах лексикології сучасної англійської мови (розділи “Семасіологія”, “Ономасіологія”, “Полісемія й омонімія”) та загального мовознавства (розділ “Лексичний склад мови”), у спецкурсах із лексичної семантики, квантитативної лінгвістики, у науково-дослідній роботі аспірантів і студентів, у лексикографії та прикладному мовознавстві.

Апробація дослідження здійснювалася у доповідях на п'яти міжнародних наукових конференціях: “Форма, значення і функції одиниць мови і речі” (Мінськ, 2002); “Семантика мови і тексту” (Ялта, 2002); “Проблеми прикладної лінгвістики” (Одеса, 2003); “Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес” (Чернівці, 2004); “Міжнародна конференція з прикладної (комп'ютерної) лінгвістики” (Київ, 2006).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження викладені у семи публікаціях, із них 6 статей опубліковані у провідних фахових виданнях, затверджених ВАК України (2,51 др. арк.), та тези доповіді на міжнародній науковій конференції (0,15 др. арк.). Загальний обсяг публікацій – 2,66 др. арк.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, у тому числі словників, а також додатків, таблиць та рисунків.

У **вступі** обгрунтовано вибір теми дисертації, визначено актуальність проведеного дослідження, вказано мету й завдання, представлено положення, які виносяться на захист, окреслено матеріал, основні методи дослідження, сформульовано наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів.

У **першому розділі** висвітлено такі питання: найпоширеніші погляди на явище полісемії в синхронії, причини виникнення й існування полісемії, полісемія і контекст, співвідношення полісемії з іншими типами неоднозначності, визначено семантичний статус прикметників англійської мови.

У **другому розділі** обгрунтовано вибір матеріалу дослідження, описано методику його інвентаризації за кількома словниками, проведено класифікацію прикметників за семантичним принципом, висвітлено внутрішньослівні зв'язки значень англійських багатозначних прикметників, подано кількісні характеристики основних типів семантичних переносів у досліджуваному матеріалі.

У **третьому розділі** описано статистичні методи, використані в роботі, проведено статистичний аналіз фактичного матеріалу, аналіз та інтерпретацію отриманих результатів.

У **загальних висновках** підведено підсумки проведеного дослідження, окреслено перспективи подальших наукових розвідок у галузі полісемії.

Повний **обсяг дисертації** – 264 сторінки, із них 176 сторінок основного тексту, 28 сторінок списку використаних джерел. Робота містить 11 таблиць та 31 рисунок у тексті і 5 таблиць у додатках. Бібліографія нараховує 329 найменувань, із них 71 іноземними мовами.

Додатки містять таблиці, що ілюструють результати проведеного дослідження.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Розділ 1. “Теоретичні засади дослідження”. У лінгвістичній літературі явище полісемії розглядається у трьох часових аспектах: синхронному, діахронному і панхронному. Синхронні визначення розкривають суть полісемії як співіснування в семантичній структурі слова кількох значень, що знаходяться між собою у відношеннях семантичної похідності. Існують три найпоширеніші погляди на полісемію: заперечення її існування взагалі (О.О.Потебня, Л.В.Щерба),

зведення окремих значень полісемічного слова до так званого загального значення (К.А.Аллендорф, В.О.Звегінцев, К.Балдінгер), визнання полісемії як важливого фактора існування й розвитку мови (Р.О.Будагов, В.В.Виноградов, С.Д.Кашдальсон, М.П.Кочерган, М.П.Муравицька). Основними причинами виникнення й існування багатозначності лінгвісти вважають: обмежені можливості пам'яті людини і словникового запасу мови; принцип економії в мові; причини позамовного порядку. У роботі звертається особлива увага на когнітивний підхід до полісемії, згідно з яким остання не є результатом будь-яких вад пам'яті, мови тощо, а зумовлена самою природою мислення – прагненням і вмінням бачити подібність, підсвідомою потребою все порівнювати. Основу мовного мислення складають процеси концептуалізації, категоризації та номінації, що визначаються фізіологічною, психічною і соціальною природою людини (Л.М.Лещова).

У роботі представлено різні точки зору на семантичний статус прикметника в системі мови: а) заперечення семантичного критерію для виділення цієї частини мови (В.В.Бурлакова); б) твердження про повну залежність прикметника від іменника, з яким він сполучається (І.П.Устинова, О.М.Вольф, С.Ульман), в) визнання семантичної автономності прикметника (В.П.Полковський, Г.В.Колшанський). При дослідженні семантики прикметників англійської мови враховуються відмінності між планами мови та мовлення. Лексеми в мові є системними потенційними засобами, семантичною основою для найменування предметів і явищ навколишньої дійсності, а слова в мовленні – реалізацією цих семантичних і номінативних можливостей. Прикметник, узятий окремо від іменника, називає інваріант ознаки, якість у її цілісності й абстрагуванні від конкретних проявів у різних предметах і явищах (С.О.Гурський). Отже, головним семантичним критерієм організації категорії прикметника є, перш за все, його атрибутивне значення. Прикметник має певні морфологічні властивості та виконує деякі синтаксичні функції. Таким чином, прикметник англійської мови визначається семантичними, морфологічними і функціональними характеристиками.

Розділ 2. “Семантико-квантитативні характеристики англійських прикметників та їхніх семантичних категорій”. Мова являє собою складну систему, що охоплює велику кількість дискретних одиниць, які, подібно до інших дискретних одиниць будь-якої природи, можуть мати кількісні характеристики (В.І.Перебийніс). Через квантитативний аналіз мовних явищ можна глибше пізнати лінгвістичний об'єкт у його якісній визначеності. Зацікавленість статистичними дослідженнями в мовознавстві пояснюється прагненням до поглибленого розуміння багатьох явищ мови й мовлення; розвитком лінгвістичних дисциплін, які відчувають потребу у статистичних методах аналізу матеріалу; появою прикладних завдань, пов'язаних із автоматичною обробкою текстів; пошуками нових шляхів підвищення об'єктивності й точності отримуваних результатів. Найпомітнішим внеском у кількісні розвідки в мові

є праці Г.К.Ципфа, Г.Альтмана, Ю.А.Тулдави, А.А.Полікарпова, В.І.Перебийніс, В.В.Левицького, О.Д.Огуя, В.В.Дребета, С.В.Кійко та ін.

Мета й завдання нашої роботи визначили вибір матеріалу, який охоплює багатозначні прикметники сучасної англійської мови. Відбір фактичного матеріалу проводився в такій послідовності: 1) створення картотеки полісемічних прикметників за двома словниками; 2) порівняння словникових дефініцій відібраних лексем та обчислення сумарної кількості значень для кожного слова; 3) зведення отриманих даних про кількість значень полісемантів у таблицю для подальшого статистичного опрацювання. Загальна кількість значень слова підраховувалася шляхом логічного додавання кількості значень, яка збіглася у двох словниках, і кількості значень, наявних лише в одному з них. Запропонована нами формула, за якою проводилося обчислення загальної кількості значень слів, має такий вигляд:

$$\Sigma = n_0 + (n_1 - n_0) + (n_2 - n_0),$$

де Σ – загальна кількість значень слова, n_0 – число значень, яке збігається у двох словниках; n_1 – кількість значень слова в одному словнику; n_2 – кількість значень слова в другому словнику.

Для аналізу отриманої нами вибірки всі прикметники згруповано в певні **полісемічні зони**, які були визначені за кількістю значень. Весь семантичний простір англійських прикметників був розбитий на такі зони: 2-3 значення (напр.: *partial, colossal, triangular, upset*); 4-5 (напр.: *available, flexible, ardent, steep, scientific*); 6-10 (напр.: *spare, loud, steady, shaky, plastic, silken*); 11 і більше значень (напр.: *bad, sharp, weak, strong, good, free*). Найбільша кількість досліджуваних нами прикметників розташована у зоні 2-3 значень (8864 одиниці), менша – у зоні 4-5 значень (1913), ще менша – у зоні 6-10 значень (995) і, нарешті, найменша кількість, – у зоні 11 і більше значень (усього 247 слів із 12019 одиниць фактичного матеріалу). У відсотковому відношенні це складає відповідно 73,75%, 15,92%, 8,28% і 2,05%.

При розгляді семантичної структури прикметників було виявлено ту ознаку, яка складає основу номінації, тобто **ядро структури слова**. Останнє є інваріантом, який забезпечує семантичну єдність полісемічного слова. З урахуванням сказаного вище було проведено семантичну класифікацію прикметників, при цьому особлива увага зверталася на їхнє первинне (основне) значення, оскільки зв'язок мовних і позамовних факторів найяскравіше проявляється в основному значенні, де відбиваються домінуючі зв'язки властивостей і предметів. Відібрані нами зі словників WTND та OED 12019 полісемічних прикметників були поділені на 14 семантичних категорій з урахуванням їхньої тематичної належності. У 5 категоріях виявилася можливість поділу слів на субкатегорії, тобто на підгрупи з вузючою семантикою.

Наприклад, до категорії “Відчуття” належать лексеми, що відображають ознаки, у яких поряд зі спільним інтеграційним компонентом (ознаки, сприймані органами чуттів) наявний той чи інший класифікаційний семантичний компонент, який дозволяє поділити категорію на відповідні субкатегорії, а саме – зорову (*brown, white, dim, pale* та ін.), смакову (*bitter, tasty, tart, vapid* та ін.), дотикову (*smooth, dry, rough, hard* та ін.), а також температурну як відображення специфічного різновиду дотикових відчуттів (*lukewarm, tepid, hot, congealed* та ін.). Нижче наводимо перелік семантичних категорій у порядку зростання індексу полісемічності, який був вирахований за формулою:

$$I_n = \frac{K_{zn}}{K_{сл}}$$

де I_n – індекс полісемічності досліджуваної категорії;

K_{zn} – сумарна кількість значень;

$K_{сл}$ – загальна кількість слів.

Середній індекс полісемічності для всіх прикметників англійської мови (без урахування однозначних слів) порівняно високий – 3,32, що свідчить про високий рівень розгалуженості їхньої семантичної структури. Водночас спостерігаються розбіжності між величинами індексів полісемічності різних семантичних категорій та субкатегорій англійських прикметників:

I. Деривати від власних назв, напр.: *English, Aesopian* (2,81). II. Сфера застосування, напр.: *antiseptic, cosmetic* (2,84). III. Термінологія (2,89). Субкатегорії: I. Економічні терміни, напр.: *commercial, vendible* (2,65). 2. Мовні характеристики, напр.: *emphatic(al), ironic(al)* (2,91). 3. Інші терміни, напр.: *organic(al), thermonuclear* (2,91). IV. Матеріал, напр.: *iron, half-timber* (2,90). V. Характеристика живих істот, напр.: *wild, vulturine* (2,91). VI. Наявність, оснащення, наповненість, напр.: *empty, full* (3,02). VII. Числові відношення, напр.: *dual, zero* (3,17). VIII. Характеристика людини (3,32). Субкатегорії: 1. Загальний стан, напр.: *somnolent, sober* (3,18). 2. Зовнішність, напр.: *graceful, curled* (3,20). 3. Стосунки між людьми, напр.: *slavish, bastard* (3,29). 4. Характер, напр.: *benevolent, stubborn* (3,32). 5. Емоції, напр.: *gladsome, glum* (3,54). 6. Фізична і розумова характеристика, напр.: *talented, mute* (3,63). 7. Здоров'я, напр.: *tempered, seasick* (3,81). IX. Загальні відношення й характеристика речей, напр.: *wrong, primitive* (3,41). X. Просторові відношення (3,49). Субкатегорії: 1. Обмеженість, оточення, напр.: *insulated, landlocked* (2,78). 2. Характеристика місцевості, напр.: *desert, arborous* (2,84). 3. Форма, напр.: *round, deformed* (2,99). 4. Напрямок, відстань, напр.: *far, oblique* (3,51). 5. Місцезнаходження, напр.: *external, undersea* (3,62). 6. Розміри, напр.: *wide, portable* (5,12). XI. Часові відношення (3,51). Субкатегорії: 1. Загальні часові відношення, напр.: *late, antique* (3,37). 2. Вік, напр.: *old, junior* (3,96). 3. Швидкість, темп, напр.: *quick, slow* (4,08). XII. Сила, міцність, гострота, напр.: *strong, keen* (3,60). XIII. Погода, сезон, напр.: *sleety, foggy* (3,63).

XIV. Відчуття (4,22). Субкатегорії: 1. Зорові відчуття (колір, яскравість), напр.: *red, bright* (3,47). 2. Смакові відчуття, напр.: *sweet, sour* (3,54). 3. Догикові відчуття, напр.: *soft, wet* (5,60). 4. Температура, напр.: *cool, warm* (5,62).

Основоположною для розуміння сутності полісемії є проблема внутрішньослівної взаємодії значень, завдяки якій зберігається тотожність слова. Дослідження **внутрішньослівних зв'язків** значень в англійських полісемічних прикметниках показало, що структурна модель полісемії, тобто схема творення нових значень (радіальність – ланцюжковість) залежить не від належності прикметника до тієї чи іншої семантичної категорії, а від ступеня полісемічності слова, а саме – від кількості його лексико-семантичних варіантів. Чим більше ЛСВ, тим складніша структурна модель внутрішньолексемних зв'язків у слові. При цьому переважає радіальний структурний зв'язок, при якому всі похідні значення виходять із одного (центрального) значення, напр.: *future, limp, absolute, delicate*. Це пояснюється тим, що радіальний зв'язок проявляється найчастіше у прикметниках із невеликою кількістю значень, а саме таких прикметників є найбільше (~3000, або 25%). Радіально-ланцюжковий зв'язок є типовим для прикметників із високим ступенем полісемічності і характеризується невеликою глибиною структурних моделей внутрішньолексемних зв'язків (ланцюжковість), але їх значною шириною (радіальністю), напр.: *soft, tough, thick*. При радіально-ланцюжковій полісемії у міру зростання кількості значень можливе збільшення кількості тактів деривації. Ланцюжкове поєднання значень прикметників не є продуктивним, напр.: *bankrupt, implicit*.

Співвідношення та взаємодія значень багатозначного слова визначаються змістовими зв'язками між ними. Прикметники мають широкий діапазон асоціативних потенційних сем, на основі яких формуються різноманітні переносні значення. Змістові зв'язки значень прикметників зумовлені спільністю або суміжністю самих ознакових денотатів. Основними типами семантичного варіювання значень полісемічних прикметників англійської мови є метонімія, напр.: *a clever person* → *a clever book*; *a happy person* → *happy look*, метафора, напр.: *a sharp sword* → *sharp words*; *a man of low stature* → *a low ('mean') trick* та гіпо-гіперонімія (або ГТ), напр.: *a blue sea* → *blue mountains*; *green leaves* → *a green field*. Якісний аналіз цих трьох типів полісемії надав змогу виявити їхні кількісні характеристики. Для цього було проведено часткову (точніше, 12-відсоткову) вибірку з фактичного матеріалу, щоб продемонструвати загальні пропорції для цих переносів у прикметниках сучасної англійської мови. Обсяг вибірки складає 1400 прикметників, які нараховують 6470 значень і, відповідно, 5070 переносів. Підрахунки показали, що найхарактернішим типом семантичних переносів для прикметників англійської мови є метонімія (3634 випадки з 5070, або 71,68%).

Розділ 3. “Статистичні параметри полісемії англійських прикметників”.
За словотвірною структурою полісемічні прикметники англійської мови

поділяються на **прості** (одноморфемні) та **афіксально марковані** (багатоморфемні). При цьому спостерігається чітко виражена перевага багатоморфемних слів над одноморфемними в кількісному плані. З досліджених нами 12019 ад'єктивних одиниць 991 виявилися кореневими, напр.: *black, strong, sweet*, 11028 – афіксально маркованими, з яких 1375 слів є складними, напр.: *far-sighted, deaf-and-dumb, bittersweet*, а 9653 – похідними, напр.: *beautiful, tigerish, greedy*. У відсотковому відношенні масо 8,25% простих, 11,44% складних і 80,31% похідних одиниць.

Індекс полісемічності одноморфемних прикметників значно вищий від середнього індексу полісемічності всіх прикметників і складає 6,05, а для багатоморфемних ця величина дещо менша від середнього індексу (3,32) й дорівнює 3,08. Порівняння індексу полісемічності одноморфемних та багатоморфемних прикметників між собою засвідчує, що перший майже удвічі вищий від останнього. Індекс полісемічності для похідних прикметників дещо більший, ніж для всіх багатоморфемних – 3,16, а для складних – значно менший: усього 2,50.

Обчисливши індекси полісемічності різних груп багатозначних прикметників англійської мови, вважаємо за доцільне провести аналіз **розподілу слів за кількістю значень** за допомогою коефіцієнта кореляції r , який вказує на ступінь зв'язку між спостережуваними величинами, в нашому випадку – між кількістю значень слова і кількістю слів із певним числом значень. На основі експериментальних даних отримано коефіцієнт $r = -0,53$, що суттєво перевищує критичне значення $r = 0,33$. Це означає, що між кількістю значень і кількістю слів із цим числом значень існує чітко виражена взаємозалежність, яка надає нам підстави для її детальнішого вивчення.

Теоретичні й експериментальні дані досліджень залежності кількості англійських прикметників від кількості значень представлені в табл. 1. Результати вказують на наявність різкого зменшення кількості слів у міру збільшення кількості значень. Ці дані узгоджуються із законом переваги (законом Дьюї), за яким “...і в структурі мови, і в тексті завжди є невелика кількість високочастотних одиниць, за якими тягнеться довгий “хвіст” одиниць низької частоти” (цит. за В.І.Перебийніс). У нашому випадку полісемічні слова, розташовані у діапазоні від 2 до 5 значень, охоплюють переважну більшість масиву англійських прикметників (~90%).

При аналізі даних таблиці можна констатувати практично повне узгодження цих величин у всьому діапазоні кількості значень. Показово, що загальна розрахункова кількість прикметників збігається з експериментальною величиною з точністю 0,11%. Таке узгодження пояснюється, з одного боку, великим обсягом опрацьованого матеріалу, а з іншого – коректністю формули, яка отримана за допомогою комп'ютерної програми ORIGIN 7 і за якою обчислені теоретичні дані:

$$y = 35499 e^{-1,007m} + 3049 e^{-0,395m} + 36 e^{-0,099m},$$

де y означає кількість слів,

m – кількість значень.

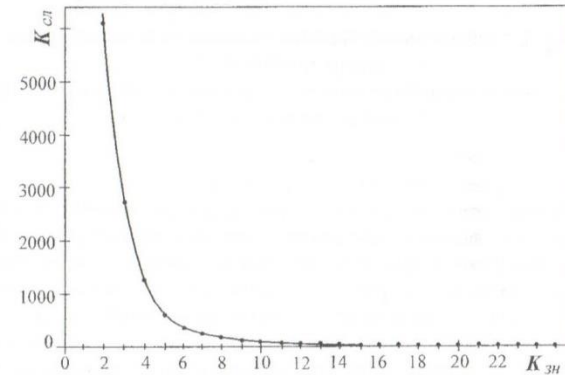
Таблиця 1

Залежність кількості слів від кількості значень: теорія і експеримент

к-сть значень	кількість слів				експе- римент	теорія / експе- римент
	теорія					
	exp 1	exp 2	exp 3	exp1+ +exp2+ +exp3		
2	4737	1384	30	6151	6124	1,004
3	1731	932	27	2690	2740	0,982
4	632	628	24	1285	1275	1,008
5	231	423	22	677	638	1,061
6	84	285	20	390	389	1,003
7	31	192	18	242	261	0,927
8	11	129	16	158	174	0,908
9	4	87	15	107	103	1,039
10	2	59	13	75	68	1,103
11	1	40	12	53	47	1,127
12	–	27	11	39	42	0,929
13	–	18	10	29	24	1,208
14	–	12	9	22	23	0,957
15	–	8	8	17	12	0,895
16	–	5	7	14	19	0,737
17	–	4	7	11	12	0,917
18	–	2	6	10	13	0,769
19	–	2	6	7	5	1,400
20	–	1	5	6	9	0,667
21	–	1	5	5	5	1,000
22	–	–	4	5	7	0,667
23	–	–	4	5	3	1,667
24	–	–	3	4	3	1,333
25	–	–	3	4	4	1,000
26	–	–	3	4	2	2,000
27	–	–	3	3	2	1,500
28	–	–	2	3	0	-----
29	–	–	2	3	2	1,500
30	–	–	2	2	0	-----
31	–	–	2	2	3	0,667
32	–	–	2	2	0	-----
33	–	–	1	2	2	1,000
34	–	–	1	2	1	2,000
35	–	–	1	2	1	2,000
36	–	–	1	1	1	1,000
Σ	7464	4239	305	12032	12019	1,0011
Σ/12019, %	62,03	35,23	2,55	–	–	–

exp – експонента

Графічно результати дослідження зображено кривою, що називається експонентою, яка описується формулою $y = e^{-x}$, де число e – основа натурального логарифма (рис. 1). Експоненціальна залежність інтенсивності реакції (відчуття) від величини сили подразнення, в тому числі й у психофізичних експериментах, добре відома в біофізиці. Це так званий закон Вебера – Фехнера, який стверджує, що інтенсивність відчуття пропорційна натуральному логарифму сили подразнення. У нашому випадку роль подразника відіграє поява нового предмета, явища чи властивості і, відповідно, потреба в їх номінації засобами мови, а роль реакції – саме найменування (ім'я). Експоненціальний вигляд залежності та низький рівень відхилень експериментальних точок відносно усередненої кривої вказує на те, що процес когнітивної діяльності носіїв англійської мови у плані творення нових значень слів на основі вже наявних не є хаотичним, безсистемним, а підпорядковується певним закономірностям.

Рис. 1. Залежність кількості прикметників $K_{ст}$ від кількості значень $K_{зн}$

Детальний аналіз даного графіка показав, що крива на рис. 1 насправді є сумою трьох експонент. Це вказує на те, що полісемічні прикметники англійської мови наділені різною потенційною здатністю творити нові значення. Цю здатність, слідом за А.А.Полікарповим, ми називаємо семантичним потенціалом слова і виділяємо звичайний (прикметники з кількістю значень від 2 до 6), підвищений (6-16) і високий семантичний потенціал (17 і більше). Отже, основними причинами появи багатозначності є здатність людини до побудови аналогій, асоціацій, внаслідок чого утворюються нові значення на основі наявних, однак при цьому в різних словах, залежно від їхнього семантичного потенціалу, імовірність утворення нових значень є неоднаковою.

За допомогою комп'ютерної програми ORIGIN 7 було отримано графіки внеску кожної з трьох експонент (а отже, і трьох семантичних потенціалів) у загальну криву (рис. 2):

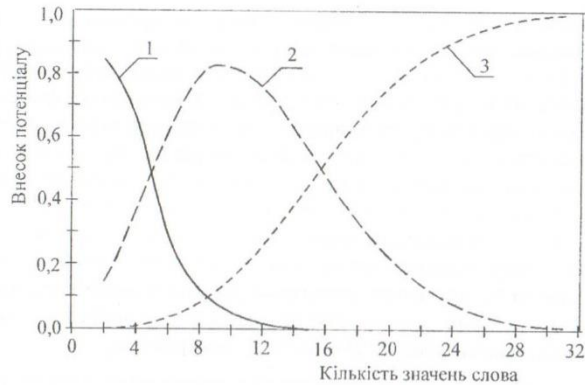

Рис. 2. Графіки внеску окремих експонент у загальну криву, програма ORIGIN 7:
1 – внесок першої експоненти; 2 – внесок другої експоненти;
3 – внесок третьої експоненти

Рис. 2 одночасно є “картою-схемою”, яка дозволяє нам встановити основні характеристики прикметників із різними семантичними потенціалами. Відзначимо, що семантичний потенціал наростає не плавно, а стрибкоподібно, що дає змогу стверджувати про наявність своєрідного “квантового ефекту” в мові. Цей факт указує на неоднорідність прикметникового масиву англійської мови. Якщо ж усі прикметники поділити на три групи відповідно до їхнього семантичного потенціалу, то кожна з цих груп певною мірою стане однорідною. Для виділення найхарактерніших особливостей прикметників із різними потенціалами було проаналізовано ті діапазони слів, при яких криві дають максимальний внесок у загальну криву. Для з’ясування основних рис прикметників зі звичайним потенціалом (графік 1 на рис. 2) було проаналізовано слова з полісемією 2-5. Спостереження показало, що більшість прикметників, наділених *звичайним* семантичним потенціалом, є відносними й багатоморфемними: *Aesopian, equinoctial, solid-state, subhuman, thermonuclear, tunicate* та ін. Простих прикметників (напр., *pay, slang, cream*) у цьому діапазоні небагато – ~6%. Кількість багатоморфемних одиниць перевищує кількість одноморфемних у 15,3 разів. Це надає підставу для висновку про вплив словотвірного чинника на полісемію прикметників першої групи.

Згідно з графіком 2 на рис. 2, властивості ад’єктивних одиниць із *підвищеним* потенціалом слід шукати, аналізуючи слова з кількістю значень 9-12. Серед цих прикметників виділяються слова, що позначають абстрактні ознаки (36%). Більшість слів цього діапазону належать до семантичної категорії “Загальні відношення й характеристика речей”: *exclusive, imperfect, legal, personal,*

primitive, privy, progressive, sovereign, spiritual та ін. Помітну групу складають прикметники, що характеризують людину (30%): *artful, gracious, lumpy, peevish* та ін. Підвищений семантичний потенціал проявляють деякі прикметники, що позначають просторові відношення (9,9%): *outside, narrow* та ін., відчуття (5,2%): *bright, blue* та ін., силу, міцність, гостроту (3,8%): *firm, extreme* та ін. Серед ад’єктивів із підвищеним потенціалом суттєво зростає число простих слів. Кількість багатоморфемних одиниць перевищує кількість одноморфемних у 4,65 разів проти 15,3 разів у групі прикметників зі звичайним потенціалом.

Для визначення особливостей прикметників із *високим* семантичним потенціалом (графік 3 на рис. 2) було проаналізовано слова з кількістю значень 20 і більше як такі, що є найтипovішими представниками ад’єктивної лексики з високим семантичним потенціалом. Переважна більшість прикметників цього діапазону є конкретними, основні значення яких характеризують ті чи інші аспекти базових понять як науки, так і повсякденного життя. Найбільшу частину прикметників із високим семантичним потенціалом складають ті з них, що позначають просторово-часові відношення (31,4%): *deep, long, round, small; fast, new, old, quick* та ін. Будучи основними формами буття та універсальними категоріями свідомості й культури людини, простір і час є фундаментальними поняттями мови та мислення. Універсальність цих категорій полягає в тому, що попри їхню змінність за своїм змістом, їхня притаманність людині весь час простежується на всіх етапах її історичного розвитку.

Серед загальної кількості ад’єктивних одиниць із високим потенціалом виділяється також група прикметників на позначення відчуттів (17,6%): *cold, dry, hot, red, soft* та ін. Високий потенціал творення багатозначності слів цієї семантичної категорії пояснюється тим, що поняття, які відображають відчуття, є основоположними у пізнанні навколишнього світу, у формуванні уявлень про зовнішні властивості предметів, їхню форму, колір, величину, місцезнаходження у просторі та інші характеристики. Сенсорний розвиток є фундаментом загального розумового розвитку людини. Через відчуття відбувається сприйняття предметів і явищ навколишнього світу, а зі сприйняття починається пізнання (І.П.Устинова). Інформація, отримувана людиною від роботи органів чуття, проходить у її мозку концептуальне опрацювання. У результаті мовна картина світу являє собою проекцію світу реальної дійсності, інтерпретованої свідомістю людини.

Досить значну частину високополісемічних прикметників складають оцінні слова (17,6%): *fair, fine, foul, good, great* та ін. Це закономірно тому, що категорія оцінки є відображенням результату пізнання людиною цінності предметів і явищ навколишнього світу (А.В.Лукенчук).

Основна маса прикметників із високим потенціалом – прості (~90%). І тільки незначна частина слів цього діапазону є похідними. Складних ад’єктивних одиниць із високим семантичним потенціалом не виявлено.

Отримана інформація про ключові ознаки різних семантичних потенціалів англійських прикметників використана для визначення **кореляції між належністю багатозначного прикметника до тієї чи іншої семантичної категорії та кількістю значень цього слова**. Для цього застосовують критерій “хі-квадрат”, який дозволяє встановити наявність або відсутність зв'язку між досліджуваними величинами. Проведені статистичні обчислення свідчать, що нульова гіпотеза, тобто випадок, коли емпірично отримані значення χ^2 не перевищують теоретично очікуваних, не підтверджується. За величиною значення “хі-квадрат” виділено два типи категорій: категорії, у яких відсутні статистично значущі величини “хі-квадрат”, і категорії, які містять величини “хі-квадрат”, що перевищують критичне значення в одній або двох полісемічних зонах. При цьому виявилось, що до першого типу належить менша частина категорій (усього 4 із 14). Це категорії “Сфера застосування”, напр.: *somniferous, sudatory, tentative*, “Матеріал”, напр.: *brass, wooden, tar*, “Числові відношення”, напр.: *half, fourfold, centigrade* і “Часові відношення”, напр.: *old, everlasting, modern*. Якщо для вказаних категорій побудувати графіки залежності кількості слів від кількості значень у логарифмічній шкалі, то стає очевидним той факт, що до цих категорій належать переважно слова зі звичайним семантичним потенціалом. До категорій, у яких наявні значущі величини “хі-квадрат”, належать такі, як “Характеристика людини”, напр.: *busy, studious, clever*, “Просторові відношення”, напр.: *square, big, left*, “Відчуття”: *cold, green, tart* та ін. Детальний аналіз категорій, у яких наявні значущі величини “хі-квадрат”, показав, що в їхньому складі є слова з високим семантичним потенціалом. Великою величиною “хі-квадрат” визначається значущість коефіцієнта *K*. Чим вища величина “хі-квадрат”, тим більший коефіцієнт взаємної спряженості, тобто тим вища міра зв'язку між досліджуваними елементами. У нашому випадку найтісніший зв'язок між належністю прикметників до семантичної категорії та полісемічними зонами спостерігається у категорії “Термінологія”, напр.: *pejorative, isomorous, optic(al)*. У цій категорії у двох полісемічних зонах наявні значущі величини “хі-квадрат” і, відповідно, коефіцієнта *K*: у зоні 4-5 значень $\chi^2 = 7,901$; $K = 0,026$; у зоні 11 і більше значень $\chi^2 = 14,518$; $K = 0,035$. Із цих показників видно, що, хоча індекс полісемічності категорії “Термінологія” відносно невисокий (усього 2,89), однак у її межах спостерігається тісний зв'язок між належністю слів до семантичної категорії та відповідними полісемічними зонами. Тому є всі підстави вважати, що в майбутньому ступінь полісемічності цієї категорії буде зростати за рахунок усе ширшого вживання певних термінологічних прикметників у міру розвитку різних галузей науки й техніки.

ВИСНОВКИ

Лексична полісемія як фундаментальна мовна універсалія реалізує інтерпретуючу та узагальнюючу здатність мислення та мови. Причина полісемії

полягає у здатності мови через тотожність формальних засобів відображати об'єктивну подібність зв'язків між різними реаліями. Нові значення виникають на основі співвідношення наявних значень з ознаками відповідного поняття, знання людини про певний предмет, явище з досвіду, на ґрунті асоціативних зв'язків між порівнюваними явищами.

Ад'єктивна лексика утворює особливий і дуже важливий пласт лексики, який характеризується своїми власними категоріями, що являють собою ознаку, властивість, якість, схоплені й зафіксовані в акті номінації.

Використання апроксимативних методик, а саме – обчислення індексу полісемічності свідчить про наявність ісрархії індексу для різних лексико-семантичних категорій.

Форма полісемічних прикметників сучасної англійської мови варіюється від морфемно простих до морфемно складних одиниць. Останні складають більше 90% ад'єктивної лексики англійської мови. Хоча прості лексеми становлять невелику частку англійської прикметникової системи, однак саме непохідна лексика складає її ядро. Отже, специфічним явищем англійської лексики є існування декількох словотвірних типів прикметників, а саме – одноморфемних та багатоморфемних ад'єктивних одиниць.

Результати статистичних досліджень показали, що носій англійської мови в акті номінації використовує переважно морфемно прості прикметники. Про це свідчить той факт, що найвищий індекс полісемічності характерний для простих за структурою досліджуваних одиниць. Афікси, що входять до словотвірної структури похідних прикметників, звужують їхню семантику і не сприяють інтенсивному утворенню нових значень. Ще більшою мірою це стосується складних слів, які виявляють найменшу тенденцію до утворення полісемії.

Спостерігається функціональна залежність між кількістю значень і кількістю слів, наділених таким числом значень. Із збільшенням кількості значень зменшується число слів, що є їхніми носіями.

Наші висновки підтверджують гіпотезу про те, що кожне слово, яке виникає в мові, наділено певною, притаманною тільки йому здатністю до асоціативно-змістових переходів, взаємодії з іншими образами у свідомості людини. Для інтерпретації отриманих результатів ми назвали цю здатність, слідом за А.А.Полікарповим, семантичним потенціалом слова. Як правило, слова при утворенні є однозначними, але у процесі їхнього подальшого вживання вони послідовно реалізують свій семантичний потенціал шляхом нарощування числа значень через семантичні переноси. Для прикметників англійської мови найпродуктивнішим типом семантичних переносів є метонімія.

За своїм семантичним потенціалом багатозначні прикметники англійської мови поділяються на три основні групи: слова зі звичайним, підвищеним та високим семантичним потенціалом. Більшість ад'єктивних одиниць англійської

мови наділені звичайним потенціалом утворення нових значень (~80%), тому вони роблять основний внесок в утворення полісемії. Прикметників із підвищеним семантичним потенціалом порівняно небагато (~15%). Слів із високим потенціалом утворення багатозначності у словнику всього ~1%.

Результати нашого дисертаційного дослідження доповнюють наявні в сучасному мовознавстві відомості про природу полісемії, сприяють отриманню ширшого уявлення про квантитативні характеристики полісемічних прикметників англійської мови та можуть бути використані для проведення аналогічних розвідок інших класів лексики. Перспективним також убачається контрастивний аналіз полісемії в різних мовах для виявлення як ізоморфних, так і аломорфних характеристик досліджуваних одиниць.

Основні положення дисертації викладені у таких публікаціях автора:

1. *Полюжин М.М., Чаварга Я.Н.* Степень полисемичности английских имен прилагательных и их семантический статус // *Материалы Международной научной конференции "Форма, значение и функции единиц языка и речи"*. – Ч. 1. – Минск: МГЛУ, 2002. – С. 179-181.
2. *Чаварга Я.М.* До проблеми внутрішньослівних зв'язків значень полісемічних прикметників // *Культура народів Причорномор'я: Научний журнал*. – Ялта – Симферополь: Таврический нац. ун-т им. В.И.Вернадского, сентябрь 2002. – №32. – С. 236-238.
3. *Чаварга Я.М.* Полісемія: обмеженість мовних ресурсів чи результат когнітивної діяльності людини? // *Проблеми романо-германської філології: Зб. наук. пр.* – Ужгород: Патент, 2002. – С. 103-114.
4. *Полюжин М.М., Чаварга Я.М.* Ще раз про ад'єктивну семантику // *Науковий вісник Чернівецького університету. Вип. 177. Германська філологія: Зб. наук. пр.* – Чернівці: Рута, 2003. – С. 181-187.
5. *Чаварга Я.М.* До проблеми опису значень полісемантичних прикметників англійської мови у тлумачних словниках // *Мова: Науково-теоретичний часопис з мовознавства*. – Одеса: Астропринт, 2004. – №9. – С. 197-201.
6. *Чаварга Я.М.* Семантико-морфологічна кореляція прикметників у сучасній англійській мові // *Проблеми романо-германської філології: Зб. наук. пр.* – Ужгород: Ліра, 2005. – С. 179-186.
7. *Чаварга Я.М.* Семантичний потенціал прикметників англійської мови // *Лексикографічний бюлетень: Зб. наук. пр.* – К., 2006. – Вип. 13. – С. 97-102.

Особистий внесок дисертанта у публікаціях, написаних у співавторстві, полягає в отриманні фактичних даних, на яких базується проведене дослідження, у здійсненні статистичного опрацювання та інтерпретації отриманих результатів.

АНОТАЦІЯ

Чаварга Я.М. Семантико-квантитативні характеристики полісемічних прикметників у сучасній англійській мові. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови. – Київський національний лінгвістичний університет. – Київ, 2006.

У дисертації здійснено аналіз семантики полісемічних прикметників сучасної англійської мови з опорою на квантитативні параметри. Дослідження виявило взаємозалежність між такими параметрами багатозначних прикметників, як: кількість значень прикметників та їхній семантичний статус (індекс полісемічності), кількість значень та словотвірна структура ад'єктивних одиниць, кількість значень прикметників та належність їх до певної семантичної категорії ("хі-квадрат" і коефіцієнт взаємної спряженості K). Установлено основні типи семантичних переносів у прикметниках англійської мови та їхнє кількісне вираження.

На основі аналізу залежності кількості слів від кількості значень зроблено висновок про наявність трьох рівнів потенціалу творення полісемії в ад'єктивній системі сучасної англійської мови – звичайного, підвищеного і високого.

Ключові слова: полісемія, прикметник, семантика, внутрішньослівні зв'язки, індекс полісемічності, семантичний потенціал слова.

АННОТАЦІЯ

Чаварга Я.Н. Семантико-квантитативные характеристики полисемических имен прилагательных в современном английском языке. – Рукопись.

Дисертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Киевский национальный лингвистический университет. – Киев, 2006.

В диссертации проведен анализ семантики полисемических имен прилагательных современного английского языка с опорой на квантитативные параметры.

Материалом исследования служит сплошная выборка многозначных прилагательных из авторитетных толковых словарей современного английского языка: Webster's Third New International Dictionary (WTNID, 1971), Oxford English Dictionary (OED, 1971), а также Webster's New World College Dictionary (WNWCD, 1995), что составляет 12019 адъективных единиц. При этом учитываются не только простые, но и производные и сложные прилагательные. Суммарное количество значений полисемантов по нескольким лексикографическим источникам вычислялось путем логического сложения числа значений, совпавших в обоих словарях, с числом значений, имеющих только в одном из словарей.

В диссертации описаны типы семантических переносов в английских именах прилагательных и определено их количественное представление;

на статистически достоверной выборке вычислен индекс полисемичности английских адективных единиц разной словообразовательной структуры и относящихся к разным семантическим категориям; уточнены параметры корреляции, прослеживающие зависимость количества слов от количества значений для прилагательных английского языка; на основе анализа зависимости количества слов от количества значений впервые сделан вывод о наличии трех потенциалов образования новых значений в именах прилагательных английского языка; с помощью критерия “хи-квадрат” и коэффициента сопряженности K изучена и описана корреляция между степенью полисемичности английского имени прилагательного и его принадлежностью к определенной семантической категории.

Проведенное исследование позволило установить следующее:

1. Средний индекс полисемичности для всех имен прилагательных английского языка сравнительно высок – 3,32, что свидетельствует о высоком уровне разветвленности семантической структуры английских прилагательных.

2. Наблюдаются значительные различия между величинами индексов полисемичности разных семантических категорий и субкатегорий английских имен прилагательных.

3. Форма полисемических прилагательных современного английского языка варьируется от морфемно простых до морфемно сложных, членных, структурируемых единиц. Последние составляют более 90% адективной лексики английского языка. Несмотря на то, что простые лексемы составляют небольшую часть английской адективной системы, однако именно непроеизводная лексика образует ее ядро. Следовательно, специфическим явлением английской лексики является существование нескольких словообразовательных типов прилагательных, а именно – одноморфемных и многоморфемных адективных единиц.

4. Носитель английского языка в акте номинации использует преимущественно морфемно простые прилагательные. Об этом свидетельствует тот факт, что наивысший индекс полисемичности характерен для простых по структуре исследуемых единиц (6,05). Соответствующая величина для производных адективных единиц равна 3,16, а для сложных – всего 2,50. Аффиксы, входящие в словообразовательную структуру прилагательных, суживают их семантику и не способствуют интенсивному образованию новых значений. Еще в большей мере это касается сложных слов, проявляющих наименьшую тенденцию к образованию полисемии.

5. Наблюдается функциональная зависимость между числом значений и количеством слов, в которых они проявляются. С увеличением количества значений уменьшается численность слов, являющихся их носителями.

6. В процессе употребления слова последовательно реализуют свой семантический потенциал путем наращивания количества значений через

семантические переносы. Для имен прилагательных английского языка наиболее продуктивным типом семантических переносов является метонимия.

7. По своему семантическому потенциалу слова подразделяются на три основных группы: слова с обычным, повышенным и высоким семантическим потенциалом. Большинство адективных единиц английского языка обладают обычным потенциалом образования новых значений (~80%), поэтому они наиболее репрезентативны в образовании полисемии. Имена прилагательные с повышенным потенциалом насчитывают ~15%. Слова с высоким семантическим потенциалом в словаре составляют всего ~1%.

Ключевые слова: полисемия, имя прилагательное, семантика, внутрисловные связи, индекс полисемичности, семантический потенциал слова.

SUMMARY

Chavarga Y.M. Semantic and Quantitative Characteristics of Polysemantic Adjectives in Modern English. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in philology, speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Kyiv National Linguistic University. – Kyiv, 2006.

This dissertation focuses on the analysis of polysemantic adjectives' meanings in Modern English based on quantitative parameters. The research reveals the interdependence between the following parameters of polysemantic adjectives: the quantity of adjectives' meanings as well as their semantic status (polysemy index), the quantity of meanings and the adjective formation structure, the quantity of adjectives' meanings and their appurtenance to a certain semantic category (“chi-square” and the mutual collocability quotient K). The main types of semantic transitions in Modern English adjectives and their quantitative expression are established.

The analysis aimed at establishing the dependence of the word quantity on the quantity of meanings allowed to single out three levels of polysemy forming potential in Modern English adjectival system: ordinary, increased and high.

Keywords: polysemy, adjective, semantics, intraverbal connections, polysemy index, word semantic potential.